

הגליון מוקדש

לע"נ רבנו שלמה בן מאיר ושמחה

נלב"ע ז' מר חשוון תשפ"ד

ולרפוי"ש להגה"צ רבי גבריאל בן מזל טוב

ולרפואת מרדכי בן ר' אליעזר זצ"ל

פרשת מצורע-פסח

י"ב ניסן תשפ"ד | גליון 23

שלימה משנתו

פנינים מתורתו של הגאון המופלא רבי שלמה אסולין זצוק"ל

פניני הפרשה

תקנת המצורע לדבר דיבורים טובים

"ולקח למטהו שתי צפרים חיות טהורות", (יד, ד). פירש"י 'לפי שהנגעים באים על לשון הרע, שהוא מעשה פטופטי דברים, לפיכך הוזקקו לטהרתו צפרים שמפטפטים תמיד בצפצוף קול, עכ"ל.

והנה ישל"ע מדוע היו שוחטים רק ציפור אחד, וציפור שני היה נשאר חי. וע"פ דברי רש"י נראה לומר, שבא ללמד שתקנתו של מספר לשון הרע, אינו ע"י שעוקר לגמרי את כח הדיבור שלא לדבר כלום כי בודאי אין זה התכלית, אלא תיקונו הוא ע"י שעוקר רק את החלק הרע של דיבורו שהוא לשון הרע, ואת זה צריך לשחוט, וע"ז רומז הציפור השחווטה. ומהפך לשונו לדיבורים טובים של תורה ותפילה שבה מחיה את חלק הטוב של דיבורו, וכדאיתא בגמ' (ערכין טו' ע"ב) 'מה תקנתו של מספר לשון הרע, אם ת"ח הוא יעסוק בתורה', וע"ז רומז הציפור החיה.

(שמן למאור פרשת מצורע אות ב').

מדוע צריך להביא גם תולעת וגם אזוב

"ושני תולעת ואזוב", (יד, ד).

פירש"י 'מה תקנתו ויתרפא, ישפיל עצמו מגאותו כתולעת וכאזוב, עכ"ל.

וצריך טעם, מדוע צריך ב' דברים הרומזים לזה, תולעת ואזוב, ולא סגי באחד.

ב' בחינות דענוה

ונראה שצריך את שניהם, כי בתחילה צריך ענוה באופן כללי שע"ז רומז התולעת, וכמש"כ (תהלים כב' ז) 'ואנכי תולעת ולא איש', ואח"כ צריך להוסיף בעצמו עוד ענוה בבחינת אזוב, שכאשר גדל אפילו באות כל הרוחות שבעולם, אינו יכולין לעקור אותו, אלא הולך ובא עמהם ומשפיל עצמו יחד עם הרוח, ונע"ד דאיתא בגמ' תענית כ' ע"א, עיי"ש}. כך צריך לקנות בעצמו מידת הענוה, להשפיל עצמו עוד יותר לנהוג עם כל אדם כפי דעתו.

ענוה בבחינת חי, ובבחינת צומח

עוד ישל"ע שתולעת הוא חי ואזוב הוא צומח, לרמז דצריך ענוה בב' בחינות, בבחינת צומח ובבחינת חי, דהיינו בין כשרואה את עצמו גודל וצומח, ובין כשרואה שמעלותיו מתקיימים בו כל הזמן, ואינם מסתלקים ממנו.

צריך ענוה בין בפנ"ע, בין שנמצא עם אחרים

עוד ישל"ע שהאזוב כוחו שצומח למעלה אבל אינו זז ממקומו, ותולעת יש לה מעלה שיכולה לילך ממקום למקום אבל אינה עולה לגובה. והזהיר כאן שלא יתגאה, בין כשהוא במקומו ורואה עצמו צומח ומתעלה למעלה, שלא יחשוב בלבו מי כמוני. ובין כשנמצא שלא במקומו אלא בין אנשים שלא יתגאה עליהם לחשוב שצריכים לכבדו מחמת מעלותיו.

אף שצריך ענוה, מ"מ יקשה עצמו היכן שצריך

עוד ישל"ע פ"פ מה שאמרו בגמ' (מו"ק טז' ע"ב) על דוד המלך ע"ה 'הוא עדינו העצני, כשהיה יושב ועוסק בתורה היה מעדן עצמו כתולעת, ובשעה שיוצא למלחמה היה מקשה עצמו כעץ'. ועד"ז יש לפרש כאן, דאף שצריך לעדן עצמו כתולעת מ"מ במקום שצריך הוא צריך להקשות עצמו כעץ, וע"ז רומז האזוב שהוא עץ. (שמן למאור פרשת מצורע אות ג'. ועיי"ש עוד רמזים נפלאים בענין זה, ואכמ"ל).

מדוע שינה הכתוב לשון גבי נדה, לבועל נדה

"ותהי נדתה עליו וטמא שבעת ימים", (טו, כד).

הנה קיי"ל דהבועל נדה דינו כנדה {רמב"ם ה' מטמאי משכב ומושב פ"ג ה"א}, וא"כ צ"ב מדוע כאן בפסוק המדבר גבי בועל נדה כתיב 'וטמא שבעת ימים', ולא כתיב בלשון שבעת ימים יהיה בטומאת הנדה, ואילו גבי נדה כתיב לעיל בפסוק יט' 'שבעת ימים תהיה בנדתה'. מהו השינוי לשון בזה.

ונראה שמכאן רמז למ"ד בגמ' (יומא ו' ע"א) דהבועל נדה יכול לטבול ביום השביעי ואינו צריך להמתין עד הלילה, וכן איתא בירושלמי (פסחים פ"ח ה"ו) דהבועל נדה שוחטין עליו פסח בשביעי שלו, משום שיכול לטבול ביום ובהערב שמש הוא טהור, אבל נדה שטובלת רק בליל שמיני אין שוחטין עליה אלא בשמיני שלה.

ולכן בנדה כתיב 'שבעת ימים תהיה בנדתה', משמע שבעת ימים שלימים, משום שצריכה להשלים גם את היום {וכדדרשו בגמ' פסחים צ' ע"ב},

אבל אצל בועל נדה שיכול לטבול ביום כתוב רק 'וטמא שבעת ימים' כי הטומאה הוא ז' ימים משום שצריך הערב שמש, אבל טומאת הנדה אינה עליו ז' ימים שהרי יכול לטבול ביום השביעי ואז יורד ממנו טומאה זו.

(שלמי שמחה פרשת מצורע אות ח').

משנת שלמה

"ופלאתי ארצי ארצי וניתיק בלתי ארץ פרוצה ארצי"
ג'ו, כן בפרשת וכן בפרשת

לצאת מגלות הנפש

יש לעמוד על מה שתיקנו לנו אנשי כנסת הגדולה בקידוש של ליל שבת ובקידוש ליל יו"ט ובתפילות שבת לשון זכר ליציאת מצרים, וכן מורגל בפי כל שאת נס יציאת ישראל ממצרים קוראים בשם יציאת מצרים, והוא פלא כי לשון יציאת מצרים משמע שמצרים יצאו, והרי עיקר הנס היה שישראל יצאו ממצרים, וזה לא משמע בתיבות יציאת מצרים, והיה לחז"ל לתקן ולומר יציאת ישראל ממצרים, או לומר יציאה ממצרים, ולא לומר יציאת מצרים, דמשמע שמצרים יצאו.

ולהבין הדברים בעומקם בס"ד נקדים הקדמה, והוא שידוע שאדם מורכב מגוף ונפש וכשם שיש חולי בגוף כך יש חולי בנפש, וחולי הגוף תלוי ברפואות הגוף, אבל כשיש חולי בנפש אין הגוף יכול לרפאותו. וחולי הנפש הוא ע"י דברים הפוגעים בנפש כמו בזיון גדול, או שאדם סובל יותר מכוחות גופו עד שגם נפשו מתמוטטת, וכידוע שהוא דבר קשה מאוד לרפא את הנפש, הרבה יותר קשה מרפואת הגוף, ולכן אדם שסבל במקום אחד יסורי גוף ויסורי נפש אפילו אם לבסוף יצא מאותו מקום וניצל, אבל מ"מ נפשו עדין בשבי.

והנה הדבר פשוט שכשהיו ישראל במצרים הפגיעה היתה בגוף ובנפש כי מלבד מה שנשתעבדו המצרים בגופם, עוד שברו את רוחם ע"י שעבדו בהם בפרך בעבודה שאין לה שום תועלת, {ועיי"ן רש"י בהר כה' מג'}. והוא גם דבר פשוט ומסתבר שבגלות מצרים הנפש ג"כ היתה בגלות ולא רק הגוף, כי אם הצער במצרים היה רק בגוף ולא בנפש, א"כ למעשה זה לא נחשב גלות כי העיקר הוא היכן שנפשו של אדם נמצאת.

ולפי"ז כשיצאו ישראל ממצרים הנה פשוט שבכלל יציאת ישראל ממצרים לא יצא רק הגוף אלא גם הנפש, והיינו

כתיב בפרשה 'וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר, כי תבאו אל ארץ כנען אשר אני נותן לכם לאחוזתה, ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם. ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בבית. וצוה הכהן ופנו את הבית בטרם יבא הכהן לראות את הנגע ולא יטמא כל אשר בבית, ואחר כך יבא הכהן לראות את הבית.'

מפורש כאן שאע"פ שלא ברור אם המראה שנמצא בבית הוא מראה של נגע, בכל זאת כשמגיע אדם לכהן ואומר לו שיש לו חשש שמא נגע נראה לו בבית, מצוה אותו הכהן לפנות את ביתו, ואע"פ שיתכן שהכהן יבא ויגיד שזה לא נגע, וא"כ כל טרחת בעל הבית לפנות את כליו היתה בחינם, בכל זאת כותבת התורה שעוד לפני שהכהן מגיע בעל הבית צריך מספק לפנות את כליו. ולפי רבי יהודה בנגעים (פי"ב מ"ה) מפנה את כל הבית ממש, ולפי רבי מאיר רק את כלי חרסו, כמש"כ הגר"א באליהו רבה שם.

ויש לנו לשאול, למה ציותה התורה לנהוג באופן כזה, למה לא נגיד שהכהן יגיע לראות את הבית, ואם יראה שהבית טהור, יאמר שהבית טהור, ואם יראה שהבית טעון הסגר יאמר לבעל הבית בבקשה ממך תפנה את כלי הבית, שהרי כל זמן שהוא לא הסגיר את הבית עדין הבית לא טמא, ולמה ציותה התורה לפנות את כל הבית מספק, נטריח את הכהן מספק שזה טירחה מועטת מלפנות את כלי הבית שברוב הפעמים הוא טירחה יותר גדולה מהטירחה של הכהן לבא ולראות את הבית.

ובאמת מצאנו בזה מחלוקת תנאים כשהכהן מגיע ורואה נגע, אם הוא יכול לשתוק או הוא חייב לומר את הדין. וכך שנינו בגמ' (מו"ק ז' א') רבי מאיר אומר רואין את הנגעים בתחילה, להקל אבל לא להחמיר. וחכמים אומרים לא להקל ולא להחמיר.

ומפרש רש"י שם, שר"מ סובר שהכהן במועד יכול לראות צרעת, ואם זה להקל, הוא אומר שזה טהור. ואם זה להחמיר שצריך להסגיר או לטמאות הוא יכול לשתוק ולהמתין עד לאחר המועד. אבל לפי חכמים אם הכהן הגיע וראה, הוא חייב לומר מה דינו של הבית, לכן אין רואים את הנגעים במועד כלל לא להקל ולא להחמיר.

ובשלמא לפי חכמים שהכהן לא יכול לשתוק מובן למה התורה כותבת שהכהן יצוה לפנות את כל הבית בטרם יבא הכהן לראות את הנגע, כי אם הוא יבא ויראה שוב אינו רשאי לשתוק והוא חייב מיד לומר אם זה טמא או לא. אבל לפי רבי מאיר שגם אם הוא רואה שזה טמא או שטעון הסגר הוא יכול לשתוק, למה יפנה בעל הבית את כליו מספק, ולמה לא נאמר שהכהן יבא ואם הוא יראה שהבית טעון הסגר יאמר לבעל הבית אני הולך עתה ואבא מחר ובינתיים תפנה את כליו מן הבית, שהרי כל זמן שהכהן לא אמר בפיו שהבית מוסגר עדין אינו מוסגר, למה לא יהיה כך, שזה לכאורה עדיף מלהטריח את בעל הבית מספק לפנות את כלי ביתו.

ויתכן שהתורה באה ללמד כאן יסוד גדול שאדם צריך להשתדל לטרוח הרבה בעצמו כדי לא להטריח את השני אפילו מעט. וכאשר אדם מבקש עזרה או טובה מהשני ישתדל שכל מה שהוא יכול לעשות לבד יעשה לבד, ורק את ההכרח יבקש מהשני. ובכלל זה לא להטריח את השני להמתין לו, אלא יחוס על זמנו של השני בכל מה שיכול.

ולכן אמרה התורה כאן שהכהן צריך לצוות לבעל הבית לפנות את כלי ביתו מספק, כדי שכאשר הכהן יגיע לבית הוא יוכל מיד להסגיר או לטהר.

ואם היה מצב שהיו קוראים לכהן וכשהיה רואה שהבית טעון הסגר היה אומר לפנות את הכלים ורק אחר כך היה מגיע שוב כדי לטמאות את הבית, נמצא שהטרחנו את הכהן בחינם להגיע וללכת ולהגיע שוב, כי הכהן מוכרח לראות את הבית ולהסגירו ואינו יכול להסגירו מרחוק. ולהטריח את השני בחינם אינו ראוי, אף אם עי"ז נחסוך לעצמינו טירחה מיותרת, כי תמיד צריך לחוס על זמנו וטירחתו של השני, אע"פ שע"ז אדם לעצמו יטרח הרבה. וזה יסוד גדול.

המשך משנת שלמה

שהקב"ה ריפא גם את הנפש מכל פגיעה שנפגעו במצרים, כי אם לא היה כך מה הועיל שהגוף יצא ממצרים אבל הרי מצרים לא יצא מהנפש, ולכל מקום שהולכים נושאים בתוכם את מצרים.

וכן כשיגאלנו השי"ת מתוך הגלות הנה פשוט שלא רק הגוף יצא מן הגלות, אלא גם הנפש באופן שגם הגלות תצא מתוכינו, דהיינו כל השפעות הגלות שהשפיעו על כל אחד בגשמיות ורוחניות, כי בלא זה לא יועיל הגאולה כלום, כי עדיין הגלות נמצאת בפנימיות ישראל, ולכן פשוט שלא רק שנוזה לצאת מן הגלות אלא גם הגלות תצא מתוך פנימיות ישראל. {וכן מבואר מרש"י תהלים ק"ב י"ט, עיי"ש}.

ועפי"ז יש לפרש שלכן נקרא ענין יציאת מצרים בשם זה, כדי ללמד על עיקר הנס שאין עיקר הנס במה שיצאו ישראל בגופם ממצרים, אלא עיקר הנס הוא במה שמצרים יצא מישראל, ולכן נקרא יציאת מצרים, כלומר יציאת מצרים מתוך נפשות ישראל, לרפאות את נפשם לגמרי מכל השפעה של מצרים, ומכל רגש וחובה למקום זה.

{מתוך מעין גנים שמות ח"א פרשת בשלח מאמר ב'}

ובכת"י {ריש מחברת ניסן תשס"ד} הוסיף על ענין זה בזה"ל:

'ענין יציאת מצרים מקיף כל מצבי האדם ומסוגל ליציאתו מהם.'

כלומר שכל ענין יציאת מצרים, הוא להוציא את ה'מצרים' שבתוכנו, כל אחד בענינו ובמצבו.

ואחי הרה"ג ר' מיכאל שליט"א תירץ עוד, דיתכן שיש מעלה במה שמטריחים את בעה"ב מספק לפנות את כליו, כי אולי עי"ז שיטרח לפנות את כליו ויראה כמה טירחה יש בזה, אולי עי"ז יתעורר לשוב בתשובה עוד לפני שיגיע הכהן, נמצא שזהו מטרה בפני עצמה.

וניתן להביא קצת ראייה ליסוד זה, ממה ששנינו בתוספתא (נגעים פ"ו ה"ו) 'כיצד ראית הנגע וכו', היה בא אצל הכהן, ואמר לו, בני, צא ופשפש בעצמך וחזור בך, שאין הנגעים באים אלא על לשון הרע, ואין הצרעת באה אלא על גסי הרוח וכו', עכ"ל. הרי לנו שעוד לפני שהכהן היה מגיע, היה מדבר עם בעה"ב דברי מוסר, ולכן יתכן מאוד שגם עצם הוצאת כליו החוצה לפני שהכהן מגיע, הוא חלק מההתעוררות שצריך לעורר את בעל הבית, עוד לפני שהכהן מגיע להחליט על דין הבית בפועל.

{מעין גנים ויקרא ח"ג פרשת מצורע מאמר ג'}

פניני ההגדה

מהו לשון 'הגדה' של פסח

יש להעיר מהו הלשון 'הגדה' של פסח.

ומצאתי בעה"י בזה"ק פרשת לך לך (פ' ב') דהגדה הוא נעלה מדיבור, עיי"ש ועת לקצר.

וכעת מצאתי בעזה"י {היום ר"ח ניסן תשמ"ט} בשו"ת הרא"ש (כלל כד' סי' ב') דאין מצוה בסיפור ההגדה, אלא העיקר לעשות את המעשים, ומתוך כך נזכר יציאת מצרים, עיי"ש. ולפי"ז א"ש מה שנקרא הגדש"פ, שהרי בתוס' (גיטין ע"א א' ד"ה 'והא') משמע דהגדה לאו דוקא בפה.

אבל הרמב"ם (רפ"ז מחו"מ) חולק על זה שכתב מצוה לספר בניסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל טו' וכו', משמע שהכוונה בפה. ויתבאר יותר דהנה הרמב"ם כתב שם שנאמר זכור את היום הזה וגו' כמו שנאמר זכור את יום השבת. ולכאורה אינו מובן מה רוצה הרמב"ם להביא מפסוק זה. אך י"ל שזה מתבאר ע"פ מש"כ בריש פרק כט' מהל' שבת, מ"ע מן התורה לקדש את יום השבת בדברים, שנאמר זכור את יום השבת לקדשו. וזהו שרוצה להביא ראייה, דמה התם זכור היינו בדברים, אף הכא כן. הרי להדיא שהרמב"ם חולק עי"ז וס"ל שצריכין סיפור בפה.

מיהו בעיקר מש"כ בדברי הרמב"ם, יותר נ"ל שאינו נכון, שכוונת הרמב"ם בפסוק זכור את יום השבת, לא הכוונה לדברים, שא"כ היה

כותב כן להדיא, אלא יש לפרש ע"פ המכילתא המובא במגיד משנה שם, דמשמע שרוצה לפרש שהוא מ"ע, וכמו דמ"ע לזכור את יום השבת. והש"י יאיר עינינו במאור תורתו הק'.

מי חיבר את ההגדה של פסח

מי חיבר את ההגדה של פסח. והנה זה ברור שהמחבר לא היה קודם תקופת התנאים, כיון שנזכר בו תנאים. ולא היה אחר תקופת הראשונים, כיון שהגש"פ נזכר בתוס' כתובות (קה' ע"א), ובתוס' עבודה זרה (מה' ע"א), וברש"י תענית (ז' ע"א), ובר"ן נדרים (כ' ע"ב ד"ה 'דמצינו'). וכנראה שהיה או תנא, או אמורא.

ונראה שהיה אמורא, מדמייתי לשון המשנה סופ"ק דברכות כצורתה, 'אמר ראב"ע הרי אני כבן שבעים שנה', והרי סידור המשנה היה ע"י רבי שהיה בסוף התנאים, משמע שהיה אמורא. ונראה עוד ראייה מהא דאמרין בגמ' (יומא ע"ד ע"ב) 'וירא את עניינו ואמרין זו פרישות דרך ארץ', ולא נאמר זה בשום מקום זולת בהגש"פ, ויש משמעות לפי"ז קצת שהיה תנא, ועכ"פ ודאי אמורא, ולא מן הראשונים.

סידור סיפור יצי"מ - הכרת הטוב

האריך בעל ההגדה לדרוש את הפסוקים של פרשת ביכורים, ע"פ פסוקים אחרים, בכל תיבה ותיבה.

כדי ללמד שיסוד סיפור יציאת מצרים, הוא נעוץ בהכרת הטוב. פלאי פלאים.

"הא לחמא עניא וכו'."

בביאור פסקת 'הא לחמא עניא', הנה יש כאן ג' משפטים אשר לא ידעתי חיבורם וקישורם זה לזה. א) הא לחמא עניא די אכלו אבהתא בארעא דמצרים. ב) כל דכפין ייתי ויכול כל דצריך ייתי ויפסח. ג) השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישאל השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין.

ואיני יודע למה קשר ג' משפטים אלו בפסקא אחת, בעוד שאיני רואה חיבור בין חד לחבריה.

עוד ק"ל מה רוצה להשמיענו בזה שאומר שזהו לחם עוני שאכלו אבותינו, ותנא היכא קאי דקתני מאימתי, דבשלמא אם היה אומר קודם עבדים היינו לפרעה, היה ראוי לומר אשר כלחם כזה אכלנו, אבל כאן עדין לא התחיל לומר כלום, ומה ירצה לחדש בזה.

ועוד ק"ל למה אומר כל דכפין ייתי ויכול לאחר שאמר הא לחמא עניא, דהסדר היה צריך להיות הפוך, שיאמר קודם כל דכפין ואח"כ יאמר הא לחמא עניא. ולא ראיתי מי שעמד בזה, וה' יאיר עיני.

ובמקום אחר כתב לבאר פסקא זו ד'הא לחמא עניא', וכנראה שיש בזה חלק ליישוב קושיות אלו, וכך כותב:

ונראה שאומרים בפתיחה לעני, ג' דברים. א) שזהו מה שאכלו אבותינו, לכן אנו מביאים לך את זה, אף שהוא לחם עוני. ב) אין זה סעודה שאינה מספקת, כי יש בשפע לכל הצריך והרעב. ג) לנחמו על מה שסמוך לשולחן אחרים, אומרים לו שעכשיו כולם בגלות. ולכן אומרים זה בלשון ארמית כדי שיבין.

ומרשימות בשנת תשמ"ח כת"י, כתב לבאר הקשר בין הדברים כך, בזה"ל:

ונראה ע"פ הפסוק 'וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים', וזה שנאמר לעני שלא יתבייש לבא לאכול, כי הרי כלחם עוני זה אכלו כל אבותינו בארץ מצרים, ולכן עתה שיש לנו אוכל ולך אין אוכל, אל תיבוש לבא כי הוא גלגל החוזר לעולם, כי הרי גם אבותינו אכלו לחם עוני, ועוד יבואו עליך ימים טובים. וזהו שממשיכין 'השתא הכא' וכו' היינו כי אנו מצפים לגאולה והכל יהפך, ונהיה בני חורין ובא"י, ואין לך מה לדאוג על רוע מזלך, כי יבואו עליך בקרוב זמנים טובים, אמן.

"השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישאל"

הנה קשה לכאורה למה אומר לשנה הבאה בארעא דישאל, הלא אנו מאמינים אשר בכל יום אנו יכולין להגאל. וע"כ צ"ל הכוונה שמדבר על פסח עצמו, ואומר 'השתא הכא' פי' פסח הזה אנחנו כאן, אבל פסח הבא

שיהיה לשנה הבאה בארץ ישראל.

וצ"ע למה אמר בארץ ישראל ולא אמר בירושלים, דהא הפסח אינו נאכל חוץ לירושלים {כדתנן בזבחים פ"ה מ"ח, ובמס' כלים פי"א מ"ח}.

ונראה ליישב ע"פ מה שאמרו חז"ל (פסיקתא רבתי פר' א' ריש סי' ג', זוה"ק פ' וירא דף קיד' א') עתידה ארץ ישראל להיות ירושלים, וכל העולם ארץ ישראל. וע"כ אמר לשנה הבאה בארעא דישאל, כי באמת א"י תהיה ירושלים, ובאמת הפסח נאכל בכל ירושלים, ולא נקט ירושלים כיון שענתה א"י הוא דבר מציאותי הנראה בחוש, לכן נקט ד"ז, משא"כ ירושלים דעדין לא נעשה א"י ירושלים, וזה מה שרצה לרמז באומר לשנה הבאה בארעא דישאל, {ודוחק}.

"וכל המרבה לספר ביציאת מצרים ה"ז משובח"

הקשה בספר עטרת חכמים בהקדמתו וז"ל 'כאן הראה בעל המגיד עוצם כוחו להגדיל את הנס של סיפור יציאת מצרים, ופתאום הננו סותר את דבריו, ומביא ראיות להקטין את הנס של יציאת מצרים, לבעבור שהיה לנו כמה ניסים אחרים גדולים יותר באומרו צא ולמד מה ביקש לבן הארמי לעשות שפרעה לא גזר אלא על הזכרים, ולבן ביקש לעקור את הכל' וכו', עיי"ש תירוץ.

ונראה ליישב לפי המבואר בגמ' (כתובות לג' ע"א) דפרין ממאי דמיתה חמורה, דאמר מר אילמלא נגדוה לחנניה מישאל ועזריה הוו פלחי לצלמא, א"ל וכו' ולא שני לך בין הכאה שיש לה קיצבה להכאה שאין לה קיצבה, עכ"ל הגמ'. ומבואר דהכאה שאין לה קיצבה קשה יותר ממיתה, דלמיתה מסרו חנניה מישאל ועזריה נפשם, אבל להכאות שאין להם קיצבה לא היו מוסרים נפשם, כי לא היו עומדים בזה.

ולפי"ז א"ש, ושפיר הראה המגיד את עוצם כוחו דלבן ביקש רק להרוג ולאבד באופן מידי, וזה אינו קשה כ"כ, משא"כ פרעה שרצה לענות את ישראל ולהחטיאם באופן של יסורים, שאין להם קיצבה, כמש"כ 'הבה נתחכמה לו', זה היה יותר קשה, וכשהקב"ה הצילנו מפרעה, הוא יותר גדול מהצלתנו מלבן, ודו"ק.

"מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות" וכו'.

חשיב כאן ד' שאלות, למה אוכלים מצה, למה אוכלים מרור, למה מטבילין שתי פעמים, ולמה כולנו מסובים. והתשובה על ד' שאלות אלא צריכה להיות בכל משך דברי ההגדה, מעבדים היינו עד גאל ישראל. ובאמת אם נתבונן נראה שבסך הכל יש רק ב' תשובות, לב' שאלות. על השאלה למה אוכלים מצה, משיבים בהמשך מצה זו שאנו אוכלים על שום מה וכו'. ועל השאלה למה אוכלים מרור, משיבים, מרור זה שאנו אוכלים על שום מה וכו'. אבל על ב' השאלות האחרות, למה מטבילים ב' פעמים, ולמה אוכלים מסובים, אין משיבין כלל בכל משך דברי ההגדה, וזה שאלה גדולה.

ויתכן שבכוונה תחילה תיקנו חז"ל שלא להשיב מפורש בהמשך ההגדה, על ב' שאלות אלו, כדי שכל אחד יתאמץ להשיב על זה מעצמו. וכשם שתיקנו לבן לשאל ד' שאלות את אביו, כך תיקנו שהאב ישיב על שאלות בנו, ויטרח כדי להשיב כראוי, ועי"ז יקיים גם הוא את מצות סיפור יציאת מצרים מתוך התבוננות ועיון, ולא ישיב כאשר הכל מונח לפניו מבלי שום טירחא.

ובמקום אחר כתב ליישב כך:

ומצאתי בעה"י ברש"י פסחים (קטו' ע"ב) שכתב שלפי שנשתעבדנו במצרים, אנו עושין כל אלו הדברים, ושפיר מיושב הכל.

"מתחילה עובדי עבודה זרה" וכו'.

מתחיל בגנות ומסיים בשבח. הוא גם הנהגה פרטית, לדעת תמיד את גנותו ושפלותו, ולסיים בשבח ית'.

החפץ חיים אומר שהעשיר מלא תלונות להשי"ת, כגון מכר בית שקנה באלף, ומכר באלפיים, ולמחר בא אחד ואמר שיש לו קונה בשלושת אלפים, והוא מתרעם. אבל העני סובל הולך ומרויח כדי ארוחת בוקר, אוכל והולך שוב לעבוד כדי ארוחת צהרים וערב, ופיו מלא שבח להשי"ת.

כמה עולה להשי"ת להחזיק עשיר וכמה עני, ומי עושה יותר נחת.

גם האדם תמיד יזכור גנותו ואז יסיים בשבח להודות להשי"ת, להודות על שבא ללמוד והתפלל וכדו', עניינים קטנים. ולפעמים מחזיק עצמו לגדול ומלא תלונות גם ברוחניות על עצמו, ואינו מודה על מה שיש. לפיכך אנחנו 'חייבים', ומי שמרגיש שהוא חייב אז שייך להודות.

"ואילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים, הרי אנו ובנינו"

ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים"

שמענו מקשים, הרי במציאות של ימינו, אין עבדים במצרים, וכל הרוצה יכול לילך לכל מקום שתאווה נפשו מבלי מונע, ואיך יתכן שעדיין היינו משועבדים במצרים.

אך הענין מפורש ע"פ מה שאמרו בזה"ק (פרשת בא דף לז' ע"ב לח' ע"א) שהמצריים פעלו בכוחות הכישוף והטומאה לכל עבדיהם שיוכלו לעבוד עמהם לעולם, ולעולם לא יוכלו לצאת לחירות, ובטחו על אותם כוחות שישראל לא יצאו לעולם מעבדותם. ובתוך דברי הזה"ק שם כתב בלשון זה, 'כי בלא הכח והגבורה של הקב"ה, כל מלכי העמים וכל מכשפי העולם לא היו יכולים להוציא את ישראל מן העבדות' עכ"ל. עוד אמרו שם, שיש עשרה כתרים יש למטה {בטומאה} כעין שיש למעלה {בקדושה} וכו' ושלשה קשרים קשרו בהם, על ג' מדרגות אלו, שבהם עשו {המצריים} שישראל לא יצאו משעבודם לעולם, עכ"ל. ולכן מובן שכן היה יכול להיות עד היום, אם לא שהוציאנו הקב"ה ממצרים.

ולכן אמרו אחר כך בהגדה, 'ויציאנו ה' ממצרים', לא ע"י מלאך ולא ע"י שרף, ולא ע"י שליח, אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו. יתכן שבאמת לא היה כח בשום נברא להתיר את קשרי כוחות הטומאה, ורק הקב"ה לבדו היה יכול, לכן מוכרח שיהיה היציאה נעשית רק על ידו.

"ואומר לך בדמיין חיי, ואומר לך בדמיין חיי"

הנה פסח הוא אותיות פ"ח ס', וירמוז כי ב' פעמים דם עולה למנין פ"ח {והיינו דם פסח ודם מילה}, וס' רומז לס' ריבוא שקיימו מצוות אלו, ובזכות זה יצאו ממצרים. (מרשימות כת"י, פירושים על הגש"פ).

מאמר הפסח

המכות שבתוך כל מכה

איתא בהגדה של פסח. דשיטת רבי יוסי הגלילי דהמריים לקו י' מכות, ועל הים נ' מכות. רבי אליעזר אומר דבכל מכה היה ד' מכות, ויוצא שלקו מ' מכות, ועל הים לקו ר' מכות. רבי עקיבא אומר שבכל מכה היה ה' מכות, ועל הים לקו ר"נ מכות, עיי"ש כל שיטה ומקורה.

ומה שצריך לפרש, בדרך אפשר, מה הם חמש מכות לפי רבי עקיבא, שנכללו בכל מכה ומכה. שבזה כלול גם ארבע המכות לפי ר"א, אלא שלפי ר"א צריך להוריד רק חלק אחד, כדי שיהיה רק ארבע מכות. ואמרנו להציע כאן אפשרות לפרש את הענין, ע"פ מה שמצאנו בדברי חז"ל במדרשים על עשרת המכות.

דם

מכת דם נחלקה לה' מכות פרטיות שנוצרו מכח המכה. צימאון, מכח מה שלא היה להם מה לשתות. רעב, כן איתא במדרש הגדול (וארא ז', כא) 'היה דם מבצבץ מן העצים וכו' ומתים ברעב'. ואף מי שלא מת, פשוט שסבל הרבה מחמת הרעב. סירחון, כמש"כ (וארא ז' כא) 'ויבאש היאור'. מות, כמפורש בזה"ק (וארא כח' ב') בזה"ל 'בא וראה, שתו את הדם, ונכנס למעיהם, ונתפשט ובקע אותם'. הפסד ממון, משום שלא יכלו לשתות עד שקנו מים מישראל, וכדאיתא במדרש תנחומא (וארא סי' יג').

צפרדע

גם מכת צפרדע נחלקה לחמש מכות פרטיות בתוך המכה עצמה. רעב, כמש"כ במדרש רבה (פ"י סי' ב') 'כשהיתה המצרית לשה את

הבצק ומסקת את התנור, באין הצפרדעים ויורדין לתוך העסה, ואוכלין את הבצק. ויורדין לתוך התנור ומצננין אותו, ונדבקות בפת'. סירחון, כמש"כ במדרש לקח טוב שהיו נכנסים לאש ונשרפים, והריח שלהם נכנס בלבם, ונלאים'. ואף בסוף המכה כתיב בתורה (ח' י') 'ותבאש הארץ'. רעש, כמש"כ במדרש לקח טוב 'הביא עליהם קולנים, שהיו באים וצווחים באזניהם'. ובזה"ק איתא שלא היה אדם במצרים שהיה יכול לדבר עם חברו ביחד. פצעים ונשיכות וסירוס, כדאיתא בילקוט 'כשהיו נכנסין לבית הכסא, היו מנשכין אותן בנקבן'. ובמדרש רבה (פר' טו' כז') איתא 'שהיו מחבלין בגופן ומסרסין אותן'. מות, כמבואר בזה"ק שהיו נכנסין לתוך מעיהם, ורוקדים ומרימים קולם, עד שהיו מתים. ועיין ג"כ בבעל הטורים (שמות י', יז).

כנים

גם מכת כנים נחלקה לחמש מכות פרטיות.

פצעים, כמש"כ במדרש שכל טוב 'ותהי הכנס באדם ובהמה, עולים עליהם ומחטטין את עורם'. הפסד בתיהם, כדאיתא במדרש הגדול 'אף כל עפר שהיה טוח בתיהם, נעשה כנים'. לא יכלו להתרחץ, כמש"כ בבעל הטורים (ח', יד') שגם אם היו בורחים אל הים מפני הכנים, היו באים ונלחמים עמהם. מות, כמש"כ במדרש הגדול 'כנים היו עולים בגופם כמחטין ומעלין נומי, ומתין'. נשברה גאותם, והוכרחו להודות בכוחו של השי"ת, כמש"כ (ח' טו') שאמרו החרטומים אצבע אלוקים היא, וודאי שזה צער גדול עבורם להודות בחסר יכולתם.

ערוב

גם מכת ערוב נחלקה לחמש מכות פרטיות.

פחד, כ"כ באור החיים (ח', ד'). חושך, כמש"כ במדרש שוח"ט (תהלים פרק עח'), שריבוי העופות החשיך את האור. וכ"כ החיד"א (דבש לפי מערכת כ'), עיי"ש. השחתת הארץ, כמש"כ (ח', כ') 'ובכל ארץ מצרים תשחת הארץ מפני הערוב'. מות, כדאיתא במדרש הגדול (ח', כ') שהיו החיות הורגין בהן.

דבר

גם מכת דבר נחלקה לכמה מכות, ומצאנו ב' מכות.

מיתת הבהמות, כמש"כ (ט', ג') מפורש שמתו כל החיות והבהמות. מות, כמש"כ במדרש הגדול, שהיו הבהמות נופלות יחד עם בעליהם שהיו קשורין בהם ומתו.

{ואפשר להוסיף את דברי החיד"א (שם) בשם הראשנים, שכנים וחשך ושחין ודבר היו משמשות בכל מכה}.

שחין

הסבל מחמת כאב הפצעים, וכמש"כ 'ויהי שחין פורח אבעבועות'. לא יכלו לגעת בגופם, כמש"כ במדרש רבה (פר' יא' סי' ה'). לא יכלו להתרחץ, כמש"כ בילקוט (רמז קפ"ב) דהביא עליהם הקב"ה שחין כדי שלא ירחצו בין בחמין בין בצונן. נעשה בהם צרעת, כמש"כ במדרש רבה (פר' יא' סי' ו') שהיה השחין פורח בהם, שלקו בצרעת. כל ארץ מצרים התמלאה באבק, כמש"כ בפסוק 'והיה לאבק על כל ארץ מצרים', ועיין ברמב"ן שכתב כן (שם).

ברד

גם מכת ברד נחלקה לה' מכות

הפסד העצים, כמש"כ בפסוק (ט', כה) 'ואת כל עץ השדה שבר'. הפסד הבהמות, כמש"כ בפסוקים 'כל האדם והבהמה אשר ימצא בשדה ולא יאסף הביתה, וירד עליהם הברד ומתו'. מות לאנשים, כמש"כ בפסוק לעיל. כויות, כדאיתא במדרש רבה (פר' יב' סי' ד') 'היה יושב נכוה בברד, עומד נכוה באש'. קולות ובהלה ופחד, כמש"כ בפסוק 'וה' נתן קולות וברד. ועיין באור החיים (ח', ד').

ארבה

גם מכת ארבה נחלקה לה' סוגי מכות.

האוכל נאכל, כמש"כ בפסוק (י', טו') 'ויאכל את כל עשב הארץ' וכו'.

נגרם להם גם נזקי ממון, כמש"כ במדרש הגדול (י' יב'). נגרם להם גם נזקי גוף, כמש"כ במדרש הגדול (י' ד') 'היה נופל על פני המצרי ואוכל ומנקר את עיניו'. ועיין רבנו בחיי (י' יז'). סבלו מהחושך, כמש"כ בפסוק (י' טו) 'ויכס את עין כל הארץ, ותחשך הארץ'. מות, כמש"כ רבנו בחיי (י' יז) 'שהיו מתים במכת הארבה.

חושך

גם מכת חושך נחלקה לה' מכות פרטיות

לא יכלו לראות זה את זה, כמפורש בפסוק 'לא ראו איש את אחיו'. לא קמו איש מתחתיו, כמש"כ בפסוק גבי הג' ימים האחרונים של המכה. נרות הבית נכבו מחמת החושך, כמש"כ הרמב"ן (י' כג) גבי ג' ימים הראשונים שמכת החושך היתה מכבה כל נר. ראו את ישראל שמחין, כמש"כ במדרש הגדול (י' כג) 'שהיו רואין את ישראל שמחין, והם עצבין'. לא אכלו ולא שתו, דבג' ימים האחרונים שלא יכלו לזוז, הרי גם שלא יכלו לאכול ולשתות.

מכת בכורות

גם מכת בכורות מצאנו ה' סוגי מכות.

הצער ממיתת הבכורות, וכדאיתא בריש מסכת שמחות שאע"פ שהקב"ה הכה את הבכורות בחצות הלילה, היתה נפשם מפרפרת בהם עד הבוקר. הצער מהבכורות שכבר מתו, וכמש"כ בפסיקתא דרב כהנא (פרשה ז' סימן ו') שהכלבים והעכברים הוציאו את הבכורות שמתו כבר. ועיין ג"כ בדעת זקנים (יב', ל'). מיתת בכורות הבהמה, כמש"כ בפסוק 'ומת כל בכור בארץ מצרים וגו' וכל בכור בהמה'. צעקות, כמש"כ בפסוק (יב', ו') 'והיתה צעקה גדולה בכל ארץ מצרים'. שפטים בעבודה הזרה שלהם, וכמש"כ בפסוק 'ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים'. ופירש"י 'של עץ נרקבת, ושל מתכת נמסת ונתכת לארץ'.

עד כאן עזרנו השי"ת, לפרש בדרך אפשר, איך כל מכה היתה נחלקת לחמש מכות. והבוחר יבחר.

(מתוך מעין גנים ויקרא ח"ג מאמרים על פסח מאמר ד', ועיי"ש עוד, ואכמ"ל).

רמזי הסדר

קדש, ורחץ

לכאורה היה ראוי לומר שקודם ירחץ ואח"כ יקדש, כי קודם עושים הכנה למצוה.

ונ"ל לרמז בזה מה שאמרו חז"ל בגמ' (תענית ח' ע"א. ועיין רש"י מכות כד' ע"א ד"ה 'כגון') 'כל המצדיק את עצמו מלמטה מצדיקין עליו את הדין מלמעלה', וכתב רש"י 'המצדיק עצמו שמכשיר ומקשט מעשיו. מצדיקין עליו, מדקדיקין עמו אפילו כחוט השערה, יותר משאילו מקלקל מעשיו כדי למרק עוונותיו, עכ"ל. וכן אמרו חז"ל הקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה. וביאור הענין מתבאר בפשיטות, כי אין דומה מי שעובר מצות המלך והוא בכפר נידח, לעובר מצות המלך והוא בארמון המלך, ואין דומה למי שעובר בפני המלך, כי כמה שקרוב למלך יותר, נידון יותר על כל דבר קטן, וזהו הענין אשר הצדיקים מדקדיקין עמם כחוט השערה, משום שהם קרובים מאוד אליו ית', וע"כ כל דבר קטן הוא פגם, וכן מצדיק עצמו מלמטה שמדקדק מאוד בכל עניניו שיהיה כראוי, אזי מתקרב אליו ית', וע"כ גם מן השמים מדקדיקין עמו בכל עניניו.

וזה שנאמר קדש ורחץ, פי' דקדש את עצמך ותקרב את עצמך אליו ית', אזי ורחץ, כי תצטרך תמיד לנקות את עצמך עי"ז מכל רבב ושמצ' לכלוך, כי כמה שתתקרב אליו ית', ותקדש את עצמך יותר ידקדקו עמך מן השמים.

עוד יש לרמוז בזה, ע"פ המעשה ברבי סעדיה גאון שבכל יום היה עושה תשובה על יום אתמול כפי השגתו את השי"ת היום, כי ראה שלגבי השגתו בו ית' היום, כל עבודתו אתמול אינה רואיה כלל, וע"כ בכל יום היה עולה בהשגות גדולות יותר, והיה עושה תשובה על עבודת ה' של אתמול. וז"ש קדש ורחץ, כי כמה שתקדש את עצמך ותשיג את גדולת השי"ת, תצטרך לרחוץ את עצמך מעבודתך ביום אתמול.

מגיד, רחצה, מוציא מצה

יש לרמז בזה לענין מחלוקת, כי לא יבוא אחד לחלוק עם חברו בענינים של מה בכך, כי אם שמחזיק את עצמו לאדם חשוב וגדול, כי אם היה משים על לבו את עוונותיו ופחיתותו ושיפלות ערכו, היה רואה כמה הוא עדין צריך לתקן את עצמו, ולא היה עושה מחלוקת חנם, על חסרונות חברו.

והנה מצה הוא לשון מריבה ומחלוקת. וזהו שנאמר מגיד רחצה מוציא מצה, מי שאומר ומוכיח לחבירו שהוא צריך לרחוץ את עצמו, בזה הוא מוציא ריב ומחלוקת, כי ע"י שמראה לחברו שהוא צריך לתקן את עצמו בזה, ימשוך חברו את ידו מלחלוק על חברו השני מאחר שרואה כמה הוא צריך בעצמו עדין לתקן את עצמו, ובזה הוא מוציא מצה ומריבה.

עוד יש לרמוז בזה {מאמרו"ר שליט"א} ע"פ מה שאמרו חז"ל 'אומר לו טול קיסם מבין עינך, אומר לו טול קורה מבין עינך', {עיין ערכין טז' ע"ב}. וזה שנאמר מגיד רחצה, כשאומר לו תרחוץ את עצמך היינו טול קיסם מבין עינך, הוא מוציא עי"ז את הריב ומוציא מלשון שמוציא לאור ד"ז, היינו שמוציא נמביא את המצה, ומצה לשון ריב, ואומר לו טול קורה וכו'.

מרור, כורך, שולחן עורך

יש לרמז בזה מש"כ בספר ליקו"מ אשר כל אדם צריך שיעבור עליו מרירות מסוימת בכל יום, ואי אפשר לבטל דבר זה, רק ע"י אכילה בקדושה.

וזה שאמר כאן מרור כורך, פי' אם אדם רואה שנכרך בו מרירות ויסורים, אז העצה שולחן עורך, שיערוך שולחנו ויאכל בקדושה. {עיין ליקו"מ ח"ב סי' עז'.

צפון, ברך

יש לרמז בזה, מה שאמרו בגמ' (ב"מ מב' ע"א) אין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין. וז"ש צפון ברך, פי' דבר שהוא צפון ונסתר, יהיה בו ברכה.

(מרשימות כת"י, פירושים על הגש"פ).

דינים הנהגות וסגולות בעיני פסח

שבת הגדול

א. שבת הגדול שהיה י' ניסן שקשרו ישראל שה לרעיה המטה, והודיעו למצרים שאינם מתפעלים מהם.

מסוגל לקבל עזות דקדושה, לא להתבייש לקיים מצוות אף כשלא נעים.

נתינה לעניים

ב. ענין נתינת לעניים קודם פסח, שלא יהיה ח"ו קפידא.

בדיקת חמץ

ג. ליל בדיקת חמץ. הוא בעצם בדיקת היצר הרע מכל תעותועיו, כי חמץ מרמז ליצה"ר המנפח כל דבר יותר מהאמת. וכל הטירחת שכ"א ורח בעבודת הפסח מסוגל להכניע היצה"ר, ובליל בדיקת חמץ, מסוגל לחפש בנגעי נפשו, וכתפילת הבא"ח.

שריפת חמץ

ד. ובפרט שריפת חמץ, שצריך לכוון לשרוף היצה"ר, {ויש לזה מקור בזה"ק}, ויכוון בפרטיות על מידות רעות, שרוצה לשורפם, כעס וקפידות ותאוות וכדומה.

ערב פסח

ה. ערב פסח. להתכונן גם לליל הסדר ע"י לימוד הל' קרבן פסח אחר חצות, תפילת מנחה מוקדם. ולישון.

חג הפסח

ו. יש ב' יסודות מרכזיים בחג הפסח. א) ליל פסח שהוא הודאה

ביאור על חד גדיא

חד גדיא - הם ישראל שנמשלו לגדי.

דזבין אבא - שבשמים.

בתרי זוזי - שני לוחות הברית שהוא התורה, ובו כלול כל התורה"ק.

ואתא שונרא - הוא רמז למה שכתוב בגמ' (הוריות יג' ע"ב) שכל האוכל מאוכל שאכל חתול קשה לשכחה, ואף כאן רמז ששכחו ישראל את השי"ת.

ואכלא לגדיא - כמו שכתוב (דברים ח' יא') 'השמר לך פן תשכח את השם אלוקיך, לבלתי שמר מצותיו ומשפטיו וחקתיו אשר אנכי מצוך היום'.

ואתא כלבא ונשך לשונרא - כלבא הם העובדי כוכבים {עיין רש"י שיר השירים ו' ו'. מדרש רבה פרשת וארא} שיש להם טבע של כלבא, שמכיר את קונו, וכמש"כ בגמ' (ביצה כה' ע"ב) שהעכו"ם לא עזבו את אמונתם.

ומחא לשונרא - מכה לשניה זו ע"י שמכים לישראל.

ואתא חוטרא והכה לכלבא - כי אחר שמכים העכו"ם את ישראל, השי"ת מכה אותם שוב.

ואתא נורא ושרף לחוטרא - נורא הוא היצר הרע, כמש"כ בגמ' (קידושין דף פ') 'חזי דאת נורא' ויצא ממך כמו אש, וכשמתגבר היצר הרע, אין שום זכר לגדולת השי"ת שמכה את העכו"ם, וכמש"כ (צפניה ג' ז') 'אך תיראי אותי תקחי מוסר'. והעצה אם מתגבר יצרו, ואתא מיא וכבה לנורא - כמש"כ (בגמ' ברכות ה' ע"א, קידושין ל' ע"א) אם רואה אדם שמתגבר היצר הרע, יעסוק בתורה שנמשלה למים.

ואתא תורא ושתה למיא - תורא רמז לגאווה {עיין בגמ' חגיגה יג' ע"ב, דאיתא דהשור הוא המלך שבבהמות ומתגאה על כולן}, וע"י הגאווה מאבד את התורה הקדושה, כמש"כ בכ"מ {עיין גמ' סוטה ה' ע"א}.

ואתא השוחט ושחט לתורא - כי העצה לבטל הגאווה, היא ע"י שיזכיר לו יום המיתה {עיין גמ' ברכות ה' ע"א}.

ואתא מלאך המוות ושחט לשוחט - מלאך המוות הוא היצר הרע, וכמש"כ בגמ' (ב"ב ע"ז ע"א), ואז משתדל להכניס לו פניות, וכתוב בספיה"ק שיש גאווה ברורה ומגושמת שאפשר לאדם להתגבר, אבל יש גאווה דקה שרק ע"י סיוע השי"ת ניתן להינצל ממנה, וזהו ואתא הקב"ה ושחט למלאך המוות - שהוא היצר הרע וכמש"כ (סוכה נב' ע"א) ואז יגלה אלקותו יתברך, אכ"ר. (מתוך כת"י).

להשי"ת שיצאנו ממצרים, ונעשינו עבדי ה'. (ב) שביעי של פסח שנאמר בו 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו', והוא ענין האמונה בה' ובצדיקים. וכל אחד צריך להשתדל להתפלל שיזכה לזה, וע"י תפילתו מכין כלים לזכות לזה. ובלא הכנה נאבד הכל. ואתא בספיה"ק שבלייל שביעי של פסח נשפע השפעות של אמונה. וכמו"כ בלייל פסח אחר נרצה שנעשה האדם רצוי להשי"ת, ידבר עמו ית' ויתבודד לזכות לאור וקדושה שיש להשיג בליילה הזה.

בברכה אחרונה שבסוף מגיד, לכוין היטב שכשם שהגיענו, כך יזכינו להגיע למועדים אחרים ושיבואו לשלום, ונזכה לאכול מן הזבחים. ובמוסף אומרים 'ושמחינו בתיקונו', משמע שיש כאלו שלא ישמחו בתיקון ביהמ"ק. {כת"י}.

פסח

ז'. פסח. הוא פה סח, היינו לשמור הדיבור, כל הלילה לשוח רק בנפלאות השי"ת. ולהשמר מכעס רח"ל. ולומר ההגדה בקול והתלהבות.

יום פסח

ח'. יום פסח. להשתדל בענין חציו לה', וזמני התפילה נחשבים.

חול המועד

ט'. חול המועד פסח לקבוע עתים לתורה ביום ובליילה.

שביעי של פסח

י'. ליל שביעי של פסח כולו קודש, וכן יום שביעי ש"פ.

יא'. סקבא דשתה, ריגלא. {א.ה. עיין קידושין פא'}. (מתוך כת"י. רשימות ניסן תשס"ד).

הנהגותיו בעיני הפסח, מבני המשפחה שליט"א

בערב פסח היה קורא את אגרת רבי שמשון מאסטרפולי. וכן היה אומר את כל סדר הקרבת קרבן פסח הנמצא בהגדות.

בליל הסדר לא היינו מדברים כלל בכל זמן ההגדה, והייתה רצינות ושמחה כל הזמן, והרגישו קדושה והארה מיוחדת כל ליל הסדר.

לפני עשר שנים ויותר קנה גביע גדול לכבוד כוס של אליהו הנביא. וכן קנה לכל המשפחה גביעים שיש בהם שיעור, והם קצת יותר קטנים מהגודל הרגיל, ואמר שכיון שבליילה הזה אנו בני מלכים, לכן אנחנו צריכים להתנהג כבני מלכים ולשתות מגביעי כסף.

היה לובש בליל הסדר קיטל (של יוה"כ).

היה נוהג לומר במהלך ליל הסדר 'עכשיו אליהו הנביא הגיע, והוא טועם מהכוס שהכנו לו'.

בזמן שהיו פותחים את הדלת במהלך ליל הסדר, אחד הילדים היה הולך לפתוח, והוא היה עומד בזמן זה.

וכשהיו סוגרים הדלת, היה אומר מתי אפשר לסגור את הדלת.

אחרי הסדר היה אומר שיר השירים בקול ובחשק מיוחד.

מתוך צוואת רבנו זצ"ל לכלל ישראל.

"הני כותב מתוך יסורי נפש וגוף ביד משותקת וכתב רועד ולא קריא את הדברים דלהלן..... ועתה יש לי להודיע לכל ידידי ואהובי נשמות ישראל היקרים לי מאוד, שהייתם וסבלתי הרבה בחיי הן בידוע והן מה שלא ידוע, ולא מצאתי שום נוחם בצערי, אמרתי לרשום שורות אלו. אין אתי יודע מה יהיה עמי לאחר פטירתי אבל רצוני חזק להיות משענה לכל הסובלים ייסורים בין ברוחניות ובין בגשמיות, ואפילו למי שיחשוב שהוא הרשע הכי גדול. לכן מתוך מחשבה רק להועיל ולא לצער כלל, אם אפשר שכל מי שירגיש צער הן בגשמיות הן ברוחניות, ימחול נא להיכנס לחדר בבית לבד, ולהדליק עבור נשמתו ולומר אני מדליק נר זה לעילוי נשמת פלוני בן פלוני [שלמה בן מאיר ושמוחה], ויפרש את בקשתו ויוכל לשפוך את ליבו על ידי הנוג' ככל מה שירצה הן באריכות הן בקצרה, ואפילו אם יחשוב שהוא רשע ופושע גדול, יש בליבי מקום לכל מי שחושב שהוא רשע ופושע לשמוע דבריו באריכות. ולא יחוס על טרחתי אלא יחוס על עצמו. ואם יהיה אפשרות בידי להועיל ארצה מאוד להועיל, ואם לא אוכל להועיל אקווה לעטוף אותו באהבה וחיבה ולתת לו בלב תנחומים ותקווה טובה. ואם גם זה לא אוכל, מקסימום הפסיד נר קטן, ולא טרח הרבה. כל זה כתבתי בישוב הדעת ומתוך הרבה מחשבה והתלבטויות עד שהעזתי לכתוב דברים אלו, ואקווה להיות לעזר לכל הסובלים ברוחניות וגשמיות. ממני הנפרד מכם באהבה עצומה רק בגוף וקשור עם כל נשמות ישראל בלי יוצא מן הכלל באהבת עולם".

נתרם ע"י הנדיב החפץ בעילום שם
להצלחה ברוחניות ובגשמיות

נתרם לרפואת
ר' מרדכי בן רבי אליעזר זצ"ל